

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Sharqshunoslik. Востоковедение. Oriental Studies

SHARQSHUNOSLIK
ВОСТОКОВЕДЕНИЕ
ORIENTAL STUDIES

Jurnal websayti:

<https://orientalstudies.uz/index.php/os>

ROSSIYA VA XITOIY TA'SIRIDA KOREYA RESPUBLIKASINING MARKAZIY OSIYODAGI DIPLOMATIYA SIYOSATI

Jahongir Saidov

Tayanch doktorant,

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Toshkent, O'zbekiston

Email: jahongirsaidov96@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, Ukraina urushi, Diplomatik siyosat, Iqtisodiyot, Koreya Respublikasi, Rossiya, Xitoy, AQSH

Annotatsiya: Koreyaning Markaziy Osiyoga nisbatan diplomatiyasi ma'lum darajada iqtisodiy xavfsizlik strategiyalarini uzviy bog'lash uchun asoslangan. Shu nuqtai nazardan, birinchidan, Markaziy Osiyoga nisbatan mavjud diplomatik strategiyalar va iqtisodiy hamkorlik siyosati Markaziy Osiyo davlatlarini faqat Rossiyaning ta'sir doirasi sifatida qarash tendensiyasidan xalos bo'lishi kerak. Ikkinchidan, G'arbning Rossiyaga qarshi sanksiyalari va geosiyosiy mojarolar tufayli Koreya va Rossiya o'rtasidagi iqtisodiy hamkorlik muqarrar ravishda keskin to'xtab qolgan bir sharoitda Rossiya bilan iqtisodiy hamkorlikni chetlab o'tish vositasi sifatida Markaziy Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirish zarur. Uchinchidan, Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishi tufayli yangi hukumatlarning shimoliy siyosati zaiflashishi, shu sababli Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikning ham qisqarishi ehtimoli bor. Avvalgi hukumatning Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlik platformasini saqlab qolish va rivojlantirish zarur bo'ladi. Shuningdek, Markaziy Osiyo elitasining tashqi siyosatdagi pragmatizmi Koreya Respublikasi bilan munosabatlarda yaqqol ko'zga tashlanadi. Janubiy Koreya boshqa manfaatdor davlatlarga nisbatan mintaqaga kechroq e'tibor qaratgan va Markaziy Osiyoda ta'siri cheklangan. Biroq Seulning geosiyosiy ambitsiyalari yo'qligi uning ishtiroki yirik o'yinchilar Rossiya, Xitoy yoki G'arbda paydo bo'ladigan bir xil shubhalar yoki salbiy reaksiyalarni uyg'otmasligiga yordam beradi. Seul tashabbuslari va geosiyosiy manfaatlari o'xshash boshqa aktorlar bilan faol hamkorlik qilishga majbur bo'ladi. O'tgan yillar davomida

Pekin Markaziy Osiyoda o'z iqtisodiy tarmoqlarini yoyishga muvaffaq bo'ldi va o'zining "Bir kamar, bir yo'l" geosiyosiy va geoiqtisodiy konsepsiyasini faol amalga oshirmoqda. Seul Markaziy Osiyo bozorlari uchun raqobatda sezilarli darajada orqada qola boshladi. Markaziy Osiyo mamlakatlarida Janubiy Koreyaning mavjudligidagi yaqqol nomutanosiblik bir xil darajada qolmoqda. Qozog'iston va O'zbekiston asosiy hamkor sifatida bo'lib kelgan va shunday bo'lib qolmoqda. Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmanistonning bir necha o'n million dollarlik savdo aylanmasi aloqalarning yuqori darajada emasligini ko'rish mumkin. Bundan tashqari, Janubiy Koreyaning postsovet Markaziy Osiyo davlatlari bilan munosabatlarida savdo-iqtisodiy hamkorlik to'liq va so'zsiz ustuvor ahamiyatga ega. Koreyaning muvaffaqiyatli eksport sanoatlashtirishi mamlakatni Markaziy Osiyo uchun potensial rivojlanish modeliga aylantirdi. Koreyaning ishtiroki Markaziy Osiyoning tashqi siyosiy aloqalari, eksport yo'llari va sarmoya manbalarini diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi.

UNDER THE INFLUENCE OF RUSSIA AND CHINA

DIPLOMATIC POLICY OF THE REPUBLIC OF KOREA IN CENTRAL ASIA

Jahangir Saidov

Foundation PhD student,

University of World Economy and Diplomacy

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Central Asia, Ukrainian war, Diplomatic policy, Economy, Republic of Korea, Russia, China, USA.

Abstract: To a certain extent, Korea's diplomacy towards Central Asia is based on the integration of economic security strategies. From this point of view, first of all, the existing diplomatic strategies and economic cooperation policy towards Central Asia should get rid of the tendency to view the Central Asian countries only as Russia's sphere of influence. Secondly, due to the Western sanctions against Russia and geopolitical conflicts, the economic cooperation between Korea and Russia has inevitably come to a sharp halt. Thirdly, because of Russia's invasion of Ukraine, there is a possibility that the northern policy of the new governments will be weakened, and therefore cooperation with Central Asian countries will also decrease. It will be necessary to preserve and develop the cooperation platform of the previous government with Central Asian countries. Also, the pragmatism of the Central Asian elite in foreign policy is clearly visible in the relations with the Republic of Korea. South Korea has been late to the region compared to

other interested countries and has limited influence in Central Asia. However, Seoul's lack of geopolitical ambitions helps ensure that its involvement does not arouse the same suspicions or negative reactions that big players Russia, China or the West do. Seoul will be forced to actively cooperate with other actors with similar initiatives and geopolitical interests. Over the past years, Beijing has managed to expand its economic networks in Central Asia and is actively implementing its "One Belt, One Road" geopolitical and geo-economic concept. Seoul began to lag significantly behind in the competition for Central Asian markets. The apparent disparity in the presence of South Korea in the countries of Central Asia remains the same. Kazakhstan and Uzbekistan have been and remain the main partners. It can be seen that the trade turnover of Kyrgyzstan, Tajikistan and Turkmenistan, which is several tens of millions of dollars, is not at a high level. In addition, in the relations of South Korea with the post-Soviet countries of Central Asia, trade and economic cooperation is of full and absolute priority. Korea's successful export industrialization has made the country a potential development model for Central Asia. Korea's participation serves to diversify Central Asia's foreign political relations, export routes and investment sources.

ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ КОРЕЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ПОД ВЛИЯНИЕМ РОССИИ И КИТАЯ

Джахангир Саидов

Докторант,

Университет мировой экономики и дипломатии

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова:

Центральная Азия,
украинская война,
дипломатическая политика,
экономика, Республика
Корея, Россия, Китай, США.

Аннотация: В определенной степени дипломатия

Кореи в отношении Центральной Азии основана на интеграции стратегий экономической безопасности. С этой точки зрения, прежде всего, существующие дипломатические стратегии и политика экономического сотрудничества в отношении Центральной Азии должны избавиться от тенденции рассматривать страны Центральной Азии только как сферу влияния России. Во-вторых, из-за западных санкций против России и геополитических конфликтов экономическое сотрудничество между Кореей и Россией неизбежно резко остановилось. В-третьих, из-за вторжения России в Украину есть вероятность того, что северная политика

новых правительств будет ослаблена, а значит, сократится и сотрудничество со странами Центральной Азии. Необходимо будет сохранить и развить платформу сотрудничества предыдущего правительства со странами Центральной Азии. Также прагматизм центральноазиатской элиты во внешней политике отчетливо виден в отношениях с Республикой Корея. Южная Корея опоздала в регион по сравнению с другими заинтересованными странами и имеет ограниченное влияние в Центральной Азии. Однако отсутствие у Сеула геополитических амбиций помогает гарантировать, что его участие не вызовет таких же подозрений или негативной реакции, как крупные игроки Россия, Китай или Запад. Сеул будет вынужден активно сотрудничать с другими акторами со схожими инициативами и геополитическими интересами. За последние годы Пекину удалось расширить свои экономические сети в Центральной Азии и активно реализовывать свою геополитическую и геоэкономическую концепцию «Один пояс, один путь». Сеул стал значительно отставать в борьбе за рынки Центральной Азии. Кажущаяся диспропорция в присутствии Южной Кореи в странах Центральной Азии остается прежней. Казахстан и Узбекистан были и остаются основными партнерами. Видно, что товарооборот Кыргызстана, Таджикистана и Туркменистана, который составляет несколько десятков миллионов долларов, находится не на высоком уровне. Кроме того, в отношениях Южной Кореи с постсоветскими странами Центральной Азии торгово-экономическое сотрудничество имеет полный и безусловный приоритет. Успешная экспортная индустриализация Кореи сделала страну потенциальной моделью развития для Центральной Азии. Участие Кореи служит диверсификации внешнеполитических отношений Центральной Азии, экспортных маршрутов и источников инвестиций.

KIRISH

Janubiy Koreya va Markaziy Osiyo o'rtasidagi so'nggi 30-yil davomidagi hamkorlik bir qancha sezilarli xususiyatlarni ko'rsatdi. Birinchidan, siyosat nuqtai nazaridan Markaziy Osiyo bilan hamkorlik Rossiya bilan aloqalarni kengaytirish vositasi sifatida foydalanildi. Boshqacha aytganda, Janubiy Koreya Markaziy Osiyoga Osiyo nuqtai nazaridan emas, balki Rossiya nuqtai nazaridan qarashga moyil. Bu mintaqa bo'yicha tadqiqotlar asosan Rossiya yoki sobiq Sovet Ittifoqi istiqbollari orqali olib boriladigan Janubiy Koreyaning Markaziy Osiyo tadqiqotlari yo'nalishiga ham tegishli. Rossiyalik tadqiqotchilarning O'rta Osiyo tadqiqotlariga kirishish tendensiyasi Koreyada ham mavjud, chunki Markaziy Osiyoda rus tili hali ham keng qo'llaniladi va koreys olimlari Rossiyaning Markaziy Osiyoga ta'siri hali ham muhim deb hisoblashadi.

Ikkinchidan, Markaziy Osiyoda 300-mingdan ortiq koreys diasporasi yashaydi. Shu sababli, Xitoy yoki Yaponiyadan farqli o'laroq, Koreya diaspora hamjamiyatining yordami bilan do'stona imidj yaratish va Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan odamlar almashinuvini osonlashtirishi mumkin edi. Biroq, MDH hududidagi "Goryeo-in" yoki koreys diasporasi Janubiy Koreyaning Markaziy Osiyoga nisbatan siyosatini shakllantirishda muhim rol o'ynagan bir necha holatlar mavjud.

Uchinchidan, agar hukumat Xitoyning Markaziy Osiyo bilan hamkorligida asosiy agent bo'lsa, xususiy kompaniyalar Janubiy Koreyaning mintaqa bilan hamkorligini rivojlantirishda yetakchilik qiladi. Markaziy Osiyo davlatlari mustaqillikka erishgandan keyingi bir necha yil ichida Janubiy Koreyaning Daewoo Group kabi kompaniyalari O'zbekistonga, LG Electronics esa Qozog'istonga sarmoya kiritib, Markaziy Osiyoda Koreya biznesining ijobiy imidjini shakllantirdi. Bu sarmoyalardan keyin gaz va kimyo zavodlari kabi energetika sohasiga yirik sarmoya kiritildi. Koreya kompaniyalarining Markaziy Osiyodagi muvaffaqiyati Koreya hukumatiga Markaziy Osiyo katta iqtisodiy salohiyatga ega mintaqa ekanligini, 2006-yil mart oyida O'zbekiston va 2009-yil may oyida Qozog'iston bilan "strategik sheriklik" o'rnatish uchun harakatlantiruvchi kuch bo'lib xizmat qilayotganini ko'rsatdi.

To'rtinchidan, hukumatlararo hamkorlik dasturida Koreya Xitoyning pragmatizmini birlashtiradi, bu aniq belgilangan maqsadlarga erishishga urg'u beradi, shuningdek, inson salohiyatini va hukumat salohiyatini oshirish orqali rivojlanish sohasidagi hamkorlikka e'tibor qaratadigan Yaponiyaning sentimental bog'liqligi ham e'tiborga olinadi. Koreyaning hamkorlik dasturlari koreys biznesi manfaatlarini ilgari suruvchi aniq maqsadli loyihalarni ilgari surdi, shu bilan birga ta'lim sohasidagi hamkorlik va rivojlanish dasturlari orqali Markaziy Osiyo rivojlanishiga hissa qo'shdi. Markaziy Osiyoning beshta davlatidan O'zbekiston, Qirg'iziston va Tojikiston Koreyaning ustuvor hamkorlari ro'yxatiga kiritilgan.

Beshinchidan, Prezidentlar sammitlari hamkorlikning eng muhim harakatlantiruvchi kuchi bo'lib xizmat qildi. 1992-yil 17-iyun kuni Ko'k saroyda Prezident Ro Te Vu va O'zbekiston Prezidenti Islom Karimov o'rtasida birinchi prezidentlar uchrashuvi bo'lib o'tganidan beri Koreya va Markaziy Osiyo davlatlari, xususan, Qozog'iston va O'zbekiston rahbarlarining oliy darajadagi uchrashuvlari muntazam o'tkazib kelinmoqda. Uchrashuvlar oldidan iqtisodiy hamkorlikning turli kun tartibi muhokama qilindi. Ushbu munozaralar sammitlardan keyin hamkorlik loyihalariga aylanadi.

Oltinchidan, Koreya Markaziy Osiyoga yagona davlat sifatida yondashish o'rniga, Qozog'iston va O'zbekiston bilan, kamroq darajada esa mintaqadagi iqtisodiy jihatdan eng muhim davlatlar hisoblangan Turkmaniston bilan munosabatlarni o'rnatishga ustuvor ahamiyat berdi. Sammit uchrashuvlari va sarmoyalarning asosiy qismi aynan shu uch davlatga qaratildi. 2020-yilda Koreyaning Markaziy Osiyoga eksporti 3,9 milliard dollarni tashkil etdi, shundan 51 foizi Qozog'istonga, 48 foizi O'zbekistonga ekspertlardir. Qolgan uchta davlatga (Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston) eksport atigi 1% ni tashkil etdi. So'nggi yillarda O'zbekiston bilan hamkorlik eng faol bo'ldi, ikki tomonlama munosabatlar 2019-yilda alohida strategik sheriklik darajasiga ko'tarildi.

Yettinchidan, Markaziy Osiyoga kirishda Koreya kompaniyalari yaponiyalik hamkasblari kabi mahalliy sarmoyaviy muhit haqida o'zlari qaror qabul qiladilar. Bu hukumatlararo kelishuvlar katta ta'sir ko'rsatayotgan Markaziy Osiyoga kirib kelayotgan Xitoy kompaniyalaridan farq qiladi. Qolaversa, Koreya kompaniyalari hukumatning rasmiy tashriflari chog'ida muzokaralardan imkoniyatlar izlashda yapon kompaniyalariga qaraganda faolroq.

Nihoyat, Koreya migratsiya siyosatiga nisbatan ochiq munosabatni saqlab qoldi. Xitoy va Yaponiya bilan solishtirganda, Koreya chet ellik talabalar va mamlakatga kelayotgan ishchilar uchun viza berish yengillashtirilgan. Natijada Koreyada istiqomat qilayotgan o'zbeklar soni qariyb 55 ming nafarni tashkil etadi (barcha chet elliklarning qariyb 3 foizi), bu Koreyada istiqomat qiluvchi xorijliklarning etnik kelib chiqishi bo'yicha beshinchi yirik guruhidir.

Ikki yildan ortiq davom etgan COVID-19 inqirozi Koreya va Markaziy Osiyo o'rtasidagi almashinuv va hamkorlikning muqarrar turg'unligiga olib keldi. Global sog'liqni saqlash inqirozi davrida Rossiyaning Ukrainaga kutilmagan bostirib kirishi global tartibdagi va Yevroosiyo mintaqaviy tartibidagi noaniqlikni oshirdi. Markaziy Osiyo davlatlari ham hukumat o'zgarishlari bilan bog'liq noaniqliklar sharoitida barqarorlik o'rnatish muammosiga duch kelmoqda. 2016-yilda Islom Karimovdan keyin O'zbekistonning ikkinchi Prezidenti etib saylangan Shavkat Mirziyoyevdan boshlab, 2019-yilda Qozog'iston prezidenti lavozimiga Qosim-Jo'mart To'qayev Nursulton Nazarboyevdan o'rin olgan. 2021-yilda Qirg'izistonda Sadir Japarov, 2022-yilda Turkmanistonda esa Serdar Berdimuhammedov prezident etib saylangan. Tojikiston ham yaqin kelajakda hokimiyat vorisligiga erishishi mumkin. Umuman olganda, Markaziy Osiyo ichki va tashqi o'zgarishlar davrida. Koreyada prezident Yun Seok Yol boshchiligidagi yangi ma'muriyat tashkil etildi. Shunday ekan, yangi Janubiy Koreya hukumatining Markaziy Osiyoga nisbatan siyosatini qayta ko'rib chiqishi mumkin.

Markaziy Osiyoning beshta davlati Rossiya, Xitoy, Hindistondan Yaqin Sharqqa qadar kengayib boradigan keng yer maydonini egallaydi. Yevroosiyo qit'asining markazida joylashgan Markaziy Osiyo davlatlari jadal rivojlanmoqda. Garchi to'liq demokratik va siyosiy jihatdan barqaror bo'lmasa-da, bu davlatlar qo'shni kuchlar va mintaqaviy gegemonliklar tomonidan shakllantirilgan murakkab kuch munosabatlariga yaxshi moslashgan. Umuman olganda, Markaziy Osiyo davlatlari xavfsizlik bo'yicha Kollektiv Xavfsizlik Shartnomasi Tashkilotida (ODKB) va an'anaviy mintaqaviy davlat bo'lmish Rossiya bilan iqtisodiy hamkorlik bo'yicha Yevroosiyo Iqtisodiy Ittifoqida (YEOII) ishtirok etadi. Shuningdek, ular boshchiligidagi Shanxay hamkorlik tashkilotiga ham a'zodirlar. Markaziy Osiyoning ikki qo'shni yirik davlati Xitoy va Rossiyadir. Biroq Markaziy Osiyo davlatlari ham AQSH va Yevropa Ittifoqi kabi G'arb davlatlari, shuningdek, Hindiston, Turkiya, Yaponiya va Koreya bilan ko'p tomonlama muloqot va forumlar o'tkazish orqali ushbu kuchlarning ta'sirini muvozanatlashtirishga intildi. Bu muloqotlar orasida AQSH va Markaziy Osiyo davlatlarining C5+1 tashabbusi (2015), Yevropa Ittifoqi – Markaziy Osiyo vazirlar uchrashuvi (2005), "Hindiston-Markaziy Osiyo muloqoti" (2019), Turkiy davlatlar tashkiloti (OTS, 2009), Markaziy Osiyo + Yaponiya dialogi, (2004) va Koreya-Markaziy Osiyo hamkorlik forumi (2007) kiradi. Markaziy Osiyo davlatlari misli ko'rilmagan o'zgarishlar davrida. Sovuq urushning global tuzilishi AQSH-Xitoy raqobatining kuchayishi, COVID-19 inqirozi va Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishi bilan asta-sekin mustahkamlanmoqda. Buyuk davlatlar geosiyosiy raqobatda iqtisodiy vositadan foydalanmoqda, bu esa blok iqtisodiyotini yaratish bilan birga siyosiy qutblanishga olib keladi.

Agar G'arb demokratik lageri va revizionistik lager o'rtasidagi qarama-qarshilik Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishi va Amerika Qo'shma Shtatlari va Xitoy o'rtasidagi kuchayib borayotgan raqobat tufayli kuchayib ketsa, shu tariqa iqtisodiy resurslar qurollansa va ta'minot zanjiri buziladi, Koreya hukumati qadriyatlarga asoslangan diplomatiyani ma'lum darajada kuchaytirishi kerak. Boshqacha aytganda, tashqi siyosatni shakllantirishda iqtisodiy xavfsizlik omillari ulushini oshirishdan boshqa chora yo'q. Koreya diplomatiyasini qadriyatlarga asoslangan diplomatiya va iqtisodiy xavfsizlik strategiyasini uzviy bog'lash uchun ma'lum

darajada Markaziy Osiyoga yo'naltirish muqarrar. Shu nuqtai nazardan, bu bir nechta yo'nalishlardan iborat.

Birinchi, Markaziy Osiyoga nisbatan mavjud tashqi siyosat va iqtisodiy hamkorlik siyosati Markaziy Osiyoga faqat Rossiyaning ta'sir doirasi sifatida qarash tendensiyasidan xoli bo'lishi kerak. Markaziy Osiyoga qo'shni davlatlar Rossiya va Xitoyning katta ta'siri ostida qolishdan boshqa iloji yo'q edi. Shuning uchun Koreya shu paytgacha diplomatik va xavfsizlik sohasidagi hamkorlikka emas, balki iqtisodiy hamkorlikka e'tibor qaratgan. Biroq, Markaziy Osiyo davlatlari tuzum o'zgarishi bilan oldingi rejimlarga nisbatan demokratlashtirish islohotlarini ilgari surish tendensiyasini ko'rsatmoqda. O'zbekiston Prezidenti Mirziyoyevning inson huquqlari islohotiga urg'u berishi yoki Qozog'iston prezidenti Tokayevning "eshituvchi davlat"ga urg'u berishi rejim o'zgarishi odamlarning demokratlashtirishga bo'lgan talablari darajasini oshirishga va qandaydir yutuqlarga erishishga intilishidan dalolat beradi¹. Shuningdek, Markaziy Osiyo davlatlari Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishi ortidan nafaqat iqtisodiy, balki xavfsizlik nuqtai nazaridan ham Rossiyaga qaramlikni kamaytirishga harakat qilishlari mumkin. Shuning uchun Koreyaning Markaziy Osiyo bilan diplomatiyasi qadriyatlarga asoslangan diplomatiya jihatini ko'rib chiqish bosqichiga keldi. Biroq, Markaziy Osiyoning Rossiya va Xitoyga qaramligi ancha vaqt davom etishi sababli, qadriyatlarga asoslangan diplomatiyani imkon qadar bosqichma-bosqich rivojlantirish zarur. Demokratiya va inson huquqlari kabi fundamental masalalarga bosqichma-bosqich yondashib, dastlab inson xavfsizligining dolzarb muammosidan boshlash real qadriyatlarga asoslangan diplomatiya chorasi bo'lishi mumkin. Markaziy Osiyoga xos mintaqaviy nizolarni hal qilishda suv resurslari sohasidagi hamkorlik kabi yangi rolni o'rganish ham yaxshi fikr bo'lishi mumkin.

Iqtisodiyot va logistika nuqtai nazaridan Markaziy Osiyoni faqat Rossiya bilan emas, balki Hindiston, Pokiston, Turkiya va Eron kabi janubiy iqtisodiy yo'laklar bilan bog'lash muhim ahamiyatga ega. Rossiya bilan nisbatan yaxshi munosabatlarga ega bo'lgan bu davlatlar Markaziy Osiyoda Rossiyaning iqtisodiy roli pasayib borayotgan bo'shliqni to'ldiradi. Janubiy Koreyaning Hindiston-Janubiy-Sharqiy Osiyoga nisbatan janubiy siyosati Markaziy Osiyo siyosati bilan bog'lanishi kerak. Agar AQSH Eronning sanksiyalarini bekor qilsa, Eron Koreya uchun potensial muhim iqtisodiy hamkorlik sherigi bo'lishi mumkin. Bunday holda kichik ichki bozorga ega Markaziy Osiyoni katta ichki bozorga ega Eron bilan bog'lovchi sarmoyaviy strategiyani yo'lga qo'yish zarur. Hindiston ham nafaqat Xitoy kabi ulkan bozor, balki oxirgi paytlarda Markaziy Osiyo bilan hamkorlikni mustahkamlagani bilan ham muhimdir. U Markaziy Osiyo logistikasi uchun darvoza bo'lib ham xizmat qilishi mumkinligi sababli Hindiston – Pokiston – Janubi-Sharqiy Osiyo va Hindiston – Eron – Markaziy Osiyo manfaatlarini bog'lovchi tashqi iqtisodiy strategiyani ishlab chiqish zarur².

Ikkinchi, Rossiyaga qarshi sanksiyalar va geosiyosiy mojarolar tufayli Koreya va Rossiya o'rtasidagi iqtisodiy hamkorlik muqarrar ravishda sezilarli darajada qisqarib borayotgan bir sharoitda Rossiya bilan iqtisodiy hamkorlikni chetlab o'tish vositasi sifatida Markaziy Osiyo bilan iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirish zarur. Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqiga a'zo bo'lgan Qozog'iston yoki Qirg'izistonda Rossiyaga eksport ishlab chiqarish bazalarini yaratish yoki yangi jonlantirilgan Janubiy iqtisodiy koridor logistika tarmog'idan foydalangan holda eksport

¹ The Hill (n.d.). <https://thehill.com/opinion/international/593579-doescentral-asia-have-southern-options-for-transport-and-trade/>

² <https://thediplomat.com/2022/05/iran-on-the-horizon-futureprospects-for-central-asian-rapprochement/>

logistikasini Rossiya bilan bog'lash masalasini ko'rib chiqish zarur³. Kelajakda Rossiyaga qarshi sanksiyalarning rivojlanishiga qarab, Markaziy Osiyoda joylashgan Koreya kompaniyalari orqali Rossiyaga qarshi hisob-kitoblarni ko'rib chiqish mumkin bo'lishi mumkin.

Uchinchidan, Markaziy Osiyo bilan diplomatiyaning davomiyligini alohida ta'kidlash kerak. Rossiya bilan bir qatorda Koreyaning Shimoliy siyosatining asosiy yo'nalishi bo'lgan Markaziy Osiyodagi hamkorlik Ukraina urushi, shuningdek, Koreyaning Shimoliy Koreyaning navbatdagi hukumatlari siyosati tufayli qisqarishi ehtimoli bor. Qolaversa, hukumat almasha, avvalgi hukumatning siyosati ataylab e'tibordan chetda qolishi mumkin. Rejimning moyilligidan qat'iy nazar saqlanib qolgan siyosat, Shimoliy siyosat kabi, kamdan-kam uchraydi. To'g'ri, sobiq prezident Mun Chje In ma'muriyatining "Yangi Shimol siyosati" dastlab ko'zlangan natijalarga erisha olmadi, biroq Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlik platformalarining kengaytirilgani yutuqdir.

Bundan tashqari, Markaziy Osiyo iqtisodiyoti Rossiyaga juda bog'liqligicha qolmoqda. Qozog'iston importining qariyb 37 foizi Rossiyadan keladi. Tojikiston importining 29,6 foizi, Qirg'iziston importining 29,3 foizi va O'zbekiston importining 19,3 foizi ham Rossiyadan keladi. Rossiyaga eksportga kelsak, Qirg'izistonning 16 foizi va Qozog'istonning 12 foizi Rossiyaga to'g'ri keladi. Tojikiston, Qirg'iziston va O'zbekiston ham Rossiyadagi mehnat muhojirlarining pul o'tkazmalariga tayanib, ularning yalpi ichki mahsulotining mos ravishda 31, 27 va 12 foizini tashkil qiladi. Jahon banki prognozlariga ko'ra, Rossiyadan pul o'tkazmalari O'zbekistonga 21 foizga, Tojikistonga 22 foizga, Qirg'izistonga 33 foizga qisqaradi. Qolaversa, Qozog'iston Yevropa energiya eksportida Rossiya quvuriga tayanadi, boshqa Markaziy Osiyo davlatlarining ham Rossiya energetikasiga qaramligi ortib bormoqda. Shimoliy Qozog'iston va Sibir janubi-g'arbiy qismida joylashgan energiya tarmoqlari Qozog'istonni elektr energiyasi bilan ta'minlaydi, O'zbekistondagi "Gazprom" esa Qirg'izistonni gaz bilan ta'minlaydi. "Lukoil" O'zbekistonning energiya mahsulotlari bilan ta'minlanishini yaxshilash maqsadida O'zbekistonning gaz va neft zaxiralarini qidirish va o'zlashtirish rejasini e'lon qildi. Qirg'iziston va Tojikiston neft va uning qo'shimcha mahsulotlarini asosan Rossiyadan import qiladi. Turkmaniston esa har oy 160 ming tonnaga yaqin neftni tankerlarda Rossiyaning Kaspiy dengizidagi Maxachqal'a portiga, keyin esa Qora dengizdagi Novorossiysk portiga tashiydi.

Ukraina urushining Markaziy Osiyoga ikkinchi ta'siri Xitoyning Markaziy Osiyodagi ta'sirining kuchayishi, ShHT esa iqtisodiy tashkilotga aylanishidir. Urush Xitoy uchun qulay natijaga olib keladi. Bayden ma'muriyatining ikkinchi yarmida, ehtimol, AQSh va Rossiya o'rtasidagi katta xavfsizlik mojarosi hukmron bo'lishi mumkin, bu esa AQShning tashqi siyosatning ustuvor kun tartibi sifatida Xitoy masalalariga e'tibor qaratishini qiyinlashtiradi. Bundan tashqari, Rossiyaga nisbatan joriy qilingan sanksiyalar Rossiyani Xitoyga qaram qilib, Xitoyning Yevroosiyodagi ta'sirini oshiradi.

Markaziy Osiyoda Xitoy ko'plab strategik qadriyatlarga intilmoqda – mintaqadagi foydalanilmagan resurslar, Xitoy g'arbidagi Shinjon mintaqasi bilan bog'liq xavfsizlik muammosi, geografik afzalliklarga asoslangan loyihalar (bir kamar, bir yo'l siyosati doirasida mintaqada temir yo'l qurish). Markaziy Osiyo davlatlari va Xitoy ham ShHT (Shanxay hamkorlik

³ Economic Times (n.d.). <https://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/oil-gas/indias-oil-import-from-russia-in-uscule-legitimate-energy-transactions-cant-be-politicised-says-centre/articleshow/91319009.cms?from=mdr>

tashkiloti) orqali bilan chambarchas bog‘langan, shu bois mintaqadagi hamkorlar hamkorligi dunyodagi eng kuchli tashkilotlardan biriga aylanib bormoqda⁴.

Xitoyning moliyaviy ko‘magi so‘nggi yigirma yil ichida Markaziy Osiyoda yirik infratuzilma qurilishi loyihalarini amalga oshirishga imkon berdi. Shunga qaramay, ishtirokchi Yevroosiyo mamlakatlariga yuklangan infratuzilma kreditlarining katta yuki Xitoyning Belt and Road Imitative kompaniyasiga nisbatan antipatiyani kuchaytirdi. Bundan tashqari, yaqinda Xitoy darsliklarida Markaziy Osiyoning Xitoy tarixiy hududining bir qismi sifatida ko‘rsatilishi va G‘arbiy Xitoyda musulmon aholiga nisbatan shafqatsiz munosabatda bo‘lishi Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida keng tashvish va g‘azabga sabab bo‘ldi.

Shuni ta’kidlash kerakki, 1980-yillardan boshlab Koreyaning sotsialistik geografiyaga qiziqishi ortdi. Biroz vaqt o‘tgach, Berlin devorining qulashi va Sovet Ittifoqining qulashi Koreyaning o‘z ambitsiyalari bo‘yicha pozitsiyasini juda oqilona qildi. Asosiy maqsad Shimol bilan tinch munosabatlarni o‘rnatish va birlashishga bosqichma-bosqich yondashuvlar edi. Shuning uchun Koreya Shimoliy bilan ziddiyatli vaziyatda dialog yo‘lini tanladi, Rossiya va Xitoy bilan diplomatik kanallar o‘rnatishga harakat qildi va AQSh bilan yaqinlashdi⁵.

Iqtisodiy jihatdan Janubiy Koreya-Markaziy Osiyo munosabatlari Markaziy Osiyo va Xitoy o‘rtasidagi munosabatlardan farqli darajada ishlaydi. Janubiy Koreya ham, Xitoy ham Markaziy Osiyoning tabiiy resurslariga intilish bilan shug‘ullanayotgan bo‘lsa-da, Janubiy Koreya taklif qiladigan boshqa narsa bor: bitimlar va investitsiyalar hajmi emas, balki Janubiy Koreya sarmoyasi kiritilayotgan sohalarning xilma-xilligi. Shuningdek, Janubiy Koreya kompaniyalari Markaziy Osiyoni boshqa bozorlar bilan bog‘lashda ko‘rsata oladigan xizmatlarning keng qamrovliligi bilan bog‘liq.

Markaziy Osiyo hozirda Janubiy Koreya sarmoyasi uchun do‘stona muhit bo‘lib xizmat qilsa-da, agar bu yanada kengayib borsa, Rossiya qaysidir nuqtada o‘zining yaqin qo‘shnisida oldingi gegemonligiga qanchalik qarshilik ko‘rsatishi mumkinligiga chek qo‘yishi mumkin, ayniqsa, moddiy iqtisodiy manfaatlar ko‘zda tutilganda. Nihoyat, Markaziy va Sharqiy Osiyo, xususan, Janubiy Koreya o‘rtasida kengroq integratsiyalashuv Shimoliy Koreyaning potentsial iqtisodiy hamkor sifatida ishonchsizligi haqidagi savolni muqarrar ravishda keltirib chiqaradi.

Markaziy Osiyo Janubiy Koreyaning diplomatiya tendensiyalari va uning o‘rta kuch mamlakati xususiyatlarini uchta sababga ko‘ra o‘rganish uchun mos mintaqadir. Birinchidan, Janubiy Koreya oxirgi paytlarda Markaziy Osiyo respublikalari bilan savdo va madaniy almashinuv hajmini oshirish orqali o‘z munosabatlarini rivojlantirishga harakat qilmoqda. Ikkinchidan, Janubiy Koreya va Markaziy Osiyo munosabatlari o‘rta kuch diplomatiyasini buyuk davlat kontekstidan tashqarida tushuntirish imkonini beradi. Janubiy Koreya Xitoy va Yaponiya bilan katta hajmdagi savdo va madaniy almashinuvga ega, biroq ular mintaqaviy xavfsizlik va kuchlar muvozanati bilan bog‘liq muammolar bilan bog‘liq. Janubiy Koreyaning Markaziy Osiyo respublikalari bilan munosabatlariga mintaqaviy super kuchlar kamroq ta’sir qiladi. Janubiy Koreyaning diplomatiya tendensiyalari va boshqa davlatlar bilan munosabatlari o‘rta kuchlar profiliga mos kelishini ko‘rsatish foydali bo‘ladi, hatto munosabatlarga faqat mintaqaviy super

⁴ 유철중. 상하이협력기구 "중앙아시아 손대지 마라" (Ю Чхольджон. Шанхайская организация

сотрудничества "Не трогай Центральную Азию") // 중앙일보 «Чунан ильбо», 18.08.2007 [Electronic resource]

– URL: <https://news.joins.com/article/2855696> (Дата обращения: 08.04.2019)

⁵ GURTOV M. South Korea’s Foreign Policy and Future Security: Implications of the Nuclear Standoff.

kuchlar ta'sir qiladi. Nihoyat, shu paytgacha Janubiy Koreya xuddi shunday mintaqa, Sharqiy Osiyo va Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlari bilan munosabatda bo'lgan xatti-harakatlariga ko'ra baholangan. Shu sababli, Janubiy Koreyaning diplomatik tendensiyalari va uning Markaziy Osiyo bilan kelajakdagi munosabatlariga oid prognozlarini tahlil qilish Janubiy Koreya o'rta kuch sifatida iqtisodiyot va xavfsizlikka qanday qiziqish bildirayotganini tahlil qilishga yordam beradi. Hozirgi adabiyotda "o'rta kuch mamlakati" ning ta'rifi va xususiyatlari juda keng va noaniq bo'lganligi sababli, Janubiy Koreyaning o'rta quvvatli mamlakat xususiyatlarini tahlil qilish "o'rta kuch mamlakati" ta'rifini yanada aniqlashtirish imkonini beradi.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak, Koreya Osiyo davlatlari bilan dinamik aloqalarni o'rnatishga qaratilgan turli xil tashqi siyosat doktrinlarini o'rnatgan. Bu doktrinalar, ayniqsa, boy uglevodorod resurslariga ega va yirik iqtisodiyot va transport loyihalari uchun strategik joylashuvga ega bo'lgan Markaziy Osiyo mintaqasi uchun keng imkoniyatlar yaratdi. 1990-yillarning boshidan boshlab Koreya mintaqadagi nozik siyosiy voqealarga aralashmasdan iqtisodiyot va energetika masalalaridan foyda olish uchun imkoniyatlar yaratishga e'tibor qaratdi. Asosan, ushbu maqola Koreyaning mintaqaga nisbatan faqat iqtisodiy yo'naltirilgan siyosat olib borishi natijasini ko'rsatdi. Kerakli ma'lumotlar va ma'lumotlar mamlakatimiz mintaqaviy siyosatining ko'p tomonlama va ikki tomonlama yo'nalishlarini amalga oshirganini, loyihalarni muhokama qilish va amalga oshirishga kelganda rasmiy uchrashuvlarga e'tibor qaratganini ko'rsatdi.

Quyosh diplomatiyasi, Yangi Osiyo tashabbusi, Yevrosiyo tashabbusi va Yangi Shimoliy siyosatidan boshlab, barcha Koreya formulalari yaxshi ishladi, ammo tashqi omillar (Shimoliy Koreya muammosi, mintaqadagi raqobatchilar kuchlari, hukumatning tez-tez o'zgarishi) tufayli yetarli bo'lmadi. Ba'zi Koreya kompaniyalarining moliyaviy muammolari, mintaqadagi infratuzilmaning yetishmasligi mamlakatni yangi turdagi loyihalarni amalga oshirishga to'sqinlik qilmoqda. Bunday vaziyatda Koreya qisqa va o'rta muddatli tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashni ma'qul ko'rdi, lekin kelajakdagi hamkorlikning kengroq istiqbollarni izladi. Hozirgi vaqtda liberalizm siyosat tanlovini shakllantiradi va Koreya yarim orolidan tashqarida uzoq muddatli siyosat konsepsiyalarini shakllantirishda yagona motivatsiya manbai bo'lib qoladi. Tadqiqotda ta'kidlanganidek, "yutuqli vaziyat" turli siyosatchilar tomonidan turli yillarda o'z uchrashuvlarida takrorlangan. Shu nuqtai nazardan, Koreyaning manfaatlarga yo'naltirilgan siyosati yo'qotishdan xavotirlanmasdan keyingi tomon uchun maksimal foyda keltiradi. Tadqiqot rasmiy uchrashuvlar va imzolangan bitimlar ma'lumotlarini yig'ish jarayonida yangi dizayn, nom o'zgarishi yoki arxiv yo'qolishi sabablarga ko'ra rasmiy veb-saytlar yetarli darajada tekshirilmaganligi sababli ayrim cheklovlarga duch keldi. Boshqa tomondan, nazariy yondashuv mintaqaviy integratsiya va mamlakatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik holatini tahlil qilishga intiladigan neofunksionalizm kabi yangi ishlab chiqilgan g'oyalar hissasi bilan takomillashishi mumkin. Koreyaning mintaqadavlatlari bilan ko'p tomonlama va ikki tomonlama munosabatlari yaqin o'n yilliklarda Markaziy Osiyo bilan mustahkam aloqalarni va'da qilmoqda. Bu mamlakatlar uchun Koreya iqtisodiy taraqqiyotga erishish hamda mustahkam demokratiya qurish uchun yaxshi namunadir. Yangi texnikalarni o'rganish va zamonaviy progressiv rejalarni qabul qilish ular uchun foydali bo'ladi. Boshqa tomondan, Koreya o'zining muhandislik va ishlab chiqarish tajribasini qo'llash, shuningdek, ushbu mintaqa orqali o'z kompaniyalarini jahon bozoriga taqdim etish uchun yaxshi

imkoniyat topdi. Bundan tashqari, Koreya siyosatida yadroviy qurollanish muammosi yoki boshqa voqealar tufayli liberal yondashuvlardan neorealistik xavotirlarga o'zgargan taqdirda, kelajakda Markaziy Osiyo siyosati o'zgarishi mumkin.

Bundan tashqari, Koreya-Markaziy Osiyo hamkorligida bir necha platformalar mavjud. Bunday platformalarni saqlash va rivojlantirish kerak. Masalan, 2007-yilda vazir o'rinbosarlari darajasida tashkil etilgan "Koreya-Markaziy Osiyo hamkorlik forumi" 2021-yilda vazirlar darajasiga ko'tarildi va 2020-yilda Koreya xalqaro savdo assotsiatsiyasi va Markaziy Osiyoning beshta davlati Savdo-sanoat palatalari o'rtasida Koreya-Markaziy Osiyo biznes kengashi tashkil etildi. Shuningdek, ular orasida asosiy hamkor bo'lgan Qozog'iston va O'zbekiston misolida 2019-yildan boshlab qo'shma ishchi guruh tuzilgan; Turkmaniston bilan ham ishbilarmonlar kengashi tuzildi. Aloqa platformasidan foydalangan holda, murakkab o'tish davrida yangi iqtisodiy hamkorlik loyihalarini ishlab chiqish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Dadabaev, T. (2019). Chinese, Japanese, and Korean inroads into Central Asia comparative analysis of the economic cooperation roadmaps for Uzbekistan.
2. Woods, E., & Baker, T. (2022). Iran on the horizon: Future prospects for central asian rapprochement. The Diplomat.
3. Kazantsev, A., Medvedeva, S., & Safranchuk, I. (2021). Between Russia and China: Central Asia in greater Eurasia.
4. Eom Gu Ho- Impact of the Ukrainian War on South Korea's diplomacy in Central Asia.